

4 Οσκαρ για τον «Ασυγχώρητο» Κλιντ Ιστγουντ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Τέχνης έργα

• ΜΟΥΣΙΚΗ • ΒΙΒΛΙΟ

ΚΑΘΕ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ - 110 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΚΙΩΝΗ

Ενας νεαρός θαναμαστής του Νίκου Καζαντζάκη ήταν ο αγοραστής μιας επιστολής του μεγάλου Κρητικού συγγραφέα, σε πρόσφατη δημοπρασία της «Βιβλιοφιλίας» του Κώστα Σπανού. Και στάθηκε αρκετά τυχερός ο νεαρός αγοραστής, αφού την απέκτησε μόνο αντί 19.000 δρχ.

Πρόκειται για μια δισέλιδη χειρόγραφη επιστολή με ημερομηνία 4-7-46, την οποία ο Καζαντζάκης, που βρισκόταν στην Οξφόρδη, απευθύνει σε «φίλο και σύντροφο» στην Αθήνα, που δεν κατονομάζει. Ο αποδέκτης της είναι πιθανότατα γνωστός στον Κώστα Σπανό, ο οποίος όμως έχει ίσως λόγους να μη θέλει να τον αποκαλύψει, αλλά αυτό έχει μικρή σημασία.

Μεγάλη σημασία έχει το γεγονός ότι η επιστολή έχει γραφτεί σε μια ταραγμένη για την Ελλάδα εποχή. Λίγο μετά τα Δεκεμβριανά και λίγο πριν από τον Εμφύλιο. Ο Καζαντζάκης βρίσκεται στην Αγγλία, προσκεκλημένος του Βρετανικού Συμβουλίου, λίγους μήνες μετά την απόπειρά του ν' ασχοληθεί ενεργά με τα πολιτικά του τόπου του.

Να θυμίσουμε ότι το Μάιο του 1945 συμμετέχει, μαζί με άλλους πολιτικούς και πνευματικούς παράγοντες (Αθ. Ρουσσοπούλου, Οθωναίος, Αγγ. Προκοπίου, Ν. Πουλιόπουλος, Αγγ. Τερζάκης, Κ. Μερναίος κ.ά.), στη δημιουργία της Σοσιαλιστικής Εργατικής Ενωσης, της οποίας γίνεται πρόεδρος. Σκοπός της Σ.Ε.Ε., όπως αναγράφεται στο ιδρυτικό πρακτικό της, διά χειρός Καζαντζάκη:

«Η πραγματοποίηση του σοσιαλισμού, δηλαδή του κοινωνικού συστήματος που καταργεί την εκμετάλλευση ανθρώπου από τον άνθρωπο, με τη μετατροπή της κεφαλαιοκρατικής ιδιοκτησίας σε κοινωνική ιδιοκτησία».

Στη συνέχεια, δηλώνεται κατηγορηματικά ότι η μετάβαση από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό θα επιδιωχθεί με ειρηνικά μέσα:

«Η κοινωνική μεταβολή προϋποθέτει τη δημοκρατική πορεία προς την εξουσία της πλειοψηφίας του λαού με συνείδηση σοσιαλιστική».

Το νέο πολιτικό καθεστώς από τα πρώτα βήματά του και αδιάκοπα πρέπει να εξασφαλίζει όλες τις ελευθερίες στο λαό»...

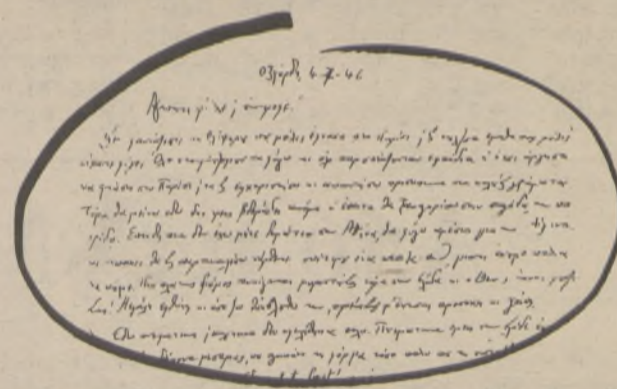
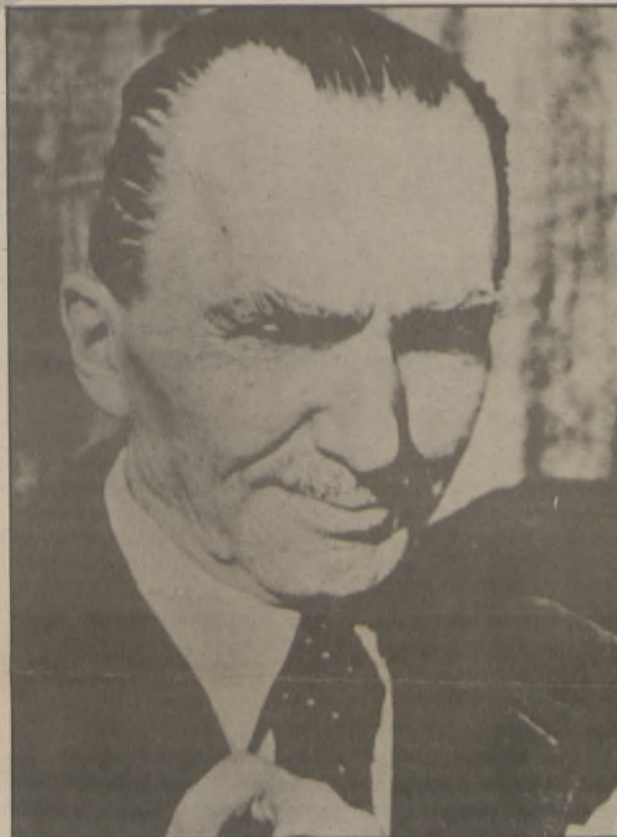
Λίγους μήνες αργότερα, το Νοέμβριο του 1945, η Σ.Ε.Ε. συνεργάζεται με την κυβέρνηση Σοφούλη και ο Καζαντζάκης γίνεται τιμητικά υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου, για να αποχωρήσει ενάμιση μήνα αργότερα.

Κάπου εκεί τελειώνει και η ενεργός συμμετοχή του στα κοινά, η οποία όμως σημάδεψε το βίο του. «Πώς θα ξεχάσω ποτέ τους ατέλειωτους μήνες της μεγάλης μας τρισέβηνης εφόδου; Χαίρουμε και υπέφερα τόσο πολύ, γιατί τους γνώρισα μερικούς ανθρώπους. Χωρίς τον αγώνα αυτό η ζωή μου θάταν μισερή», γράφει στην επιστολή που μνημονεύουμε και από αυτό συνάγουμε ότι θα πρέπει να την έχει στείλει σε κάποιον από τους συντρόφους του της Σ.Ε.Ε.

Λέει κι άλλα ενδιαφέροντα στην επιστολή αυτή ο συγγραφέας της «Ασκητικής» και μας αποκαλύπτει, για μια ακόμη φορά, πως «όπου κι αν πήγαινε η Ελλάδα τον πλήγωνε» και ακόμα πως και στο πιο απλό γραπτό του αναδεικνύεται ο μεγάλος μάστορας του λόγου και του στοχασμού.

«Πήγα χαμένος γράφοντας ό,τι έπρεπε να ζήσω», γράφει κάπου εκεί προς το τέλος της ίδιας επιστολής, εκφράζοντας έτσι το βαθύτερο δράμα του, τη δίψα του για πιο «γήινες» ενασχολήσεις - όπως ο Χριστός στις στερνές του στιγμές στον «Τελευταίο Πειρασμό» ή όπως ο συγγραφέας που θα 'θελε να 'ταν Ζορμπάς στο ομώνυμο έργο του.

Δίνουμε στη συνέχεια ολόκληρη την επιστολή (που μας παραχώρησε σε φωτοτυπία ο Γιάννης Γουδέλης), σεβόμενοι την ορθογραφία που τηρούσε τότε ο συγγρα-

Μια αποκαλυπτική επιστολή του συγγραφέα, από την Οξφόρδη

«Πήγα

χαμένος γράφοντας
ό,τι έπρεπε να ζήσω»...

φέας. (Κι ας θυμήσουμε ακόμα ότι φέτος συμπληρώνονται 110 χρόνια από τη γέννηση του Νίκου Καζαντζάκη. Γεννήθηκε το 1883, πέθανε το 1957. Όταν έγραφε την επιστολή που θα διαβάσετε ήταν 63 ετών και από τα μυθιστορήματα που τον έκαναν διάσημο είχε γράψει μόνο το «Βίος και πολιτεία» του Αλέξη Ζορμπά»).

Η επιστολή

Οξφόρδη, 4-7-46

Αγαπητέ φίλε και σύντροφε!

Δεν φαντάζεστε τη θλίψη μου που μόλις έφτασα στο Παρίσι και Σας τηλ/σα έμαθα πως μόλις είχατε φύγει. Ολο ετοιμαζόμουν να φύγω κι όλο παρουσιάζονταν εμπόδια κι έτσι άργησα να φτάσω στο Παρίσι και να Σας εφχαριστήσω και απαντήσω προσωπικά στα καλά Σας γράμματα. Τώρα θα μείνω εδώ δύο τρεις βδομάδες ακόμα κ' έπειτα θα ξαναγυρίσω στην παγίδα, την πατρίδα. Επειτα πια δεν έχω μίτη, δωμάτιο στην Αθήνα, θα φύγω αμέσως για την Αίγινα κι αποκειί θα Σας παρακαλέσω νάρθετε στίτι μου ένα week end, γιατί έχουμε πολλά να πούμε. Πιο πλατής δρόμος ανοίγεται μπροστά Σας τώρα στην Ελλάδα κι ο Θεός είναι μαζί Σας! Μεγάλη εφθύνη κι όσο ζω θ' ακολουθώ την πορεία Σας μ' ένταση, προσοχή κι αγάπη.

Εδώ πνευματικά και πολιτικά ωφελήθηκα πολύ. Πνευματικά εμείς στην Ελλάδα έχουμε ένα αρχαίο δάιμονα μέσα μας, που αγαπάει τη φόρμα τόσο πολύ που τη συντρίβει για να δημιουργήσει μια άλλη καλύτερη. Εδώ safety first! ασφάλεια πριν απ' όλα, να εξασφαλίσουμε, ακινησία, ότι η παράδοσή μας κληρονομήσε, λατρεία του αναγνωρισμένου, τον κανονικού, του παραδομένου, υποταγή των

μεγάλων ανθρώπων και πανανθρώπων ορμών σε μια μέτρια ρουτίνα, φόβος τόσο μεγάλος που παίρνει τη μάσκα της τόλμης, της μπραβούρας. Η ποιότητα του Έλληνα είναι ολόκληρα διαφορετική, έχει βαθιά εβγένεια και δύναμη κι αγάπη του μελούμενου και συνείδηση μιας μεγάλης εφθύνης, σαν αρχοντόπουλο. Εγώ, μπροστά σε τούτους εδώ τους χοντροσάγονους διανοούμενους, νιώθω αλόκοτη συγκίνηση και υπεροχή, σα νάμαι πρεσβεφτής μιας μεγάλης πανάρχαιης Αφτοκρατορίας.

Γι' αυτό βιάζομαι να φύγω και να γυρίσω στην πληγωμένη, κουρελιασμένη αρχόντισσα Μάνα. Από την αποχή που πείνασα μαζί της, την αγάπησα πολύ.

Μήνες τώρα Σας περιμένει στην Αθήνα το αντίτυπό Σας της «Οδύσειας». Βρίσκεται στις αδερφές μου Ελένης Θεοδοσιάδη, Χρυσολωρά 22 και γράφετέ της μια λέξη (την «Οδ.» πέστε της που έγραψα αφιέρωση και πακετάρισα) να Σας την αφήσει όπου θέλετε. Κι όταν θάρθω θάχετε την «Ασκητική» στην Αίγινα πια, όπου χαίρουμε που θα Σας δεχτώ.

Πολιτικά εδώ, ωστόσο, καμιάν ελπίδα. Όταν θανατούσουμε θα Σας τα πω. Θα υποφέρουμε.

Χαιρετάτε μου τον Πουλιόπουλο, Μερναίο, Πηλείδη κι όλους τους αγαπημένους αλησμόνητους συντρόφους. Πώς θα ξεχάσω ποτέ τους ατέλειωτους μήνες της μεγάλης μας τρισέβηνης εφόδου; Χαίρουμε και υπέφερα τόσο πολύ, γιατί τους γνώρισα, μερικούς ανθρώπους. Χωρίς τον αγώνα αφτόν η ζωή μου θάταν μισερή. Μακάρι νάμουν 35 χρόνων και να μην είχα αναλάβει όλα χρέη - χάρτινα - να ζήσω και να πεθάνω μαζί Σας στον αγώνα! Τώρα πήγα χαμένος γράφοντας ό,τι έπρεπε να ζήσω.

Αγαπητέ Σύντροφε, καλήν αντάμωση! Πολύ θλίψη, πολύ χαρά, μεγάλο σκίσημα έχει η καρδιά μου, σαν ένα μουσκάρι που ξέρει πως πάει να το σφάξουν μα περνάει ένα εξάισιο παχί λιβάδι, γεμάτο λουλουδιά και νερά και μυρωδιά μιας μακρινής γελαδοπούλας.

Ο «Θεός» μαζί Σας, πάντα!